

Justitiedepartementet
Ju.remissvar@regeringskansliet.se
Ju.L5@regeringskansliet.se
Ert dnr Ju2025/00206

Yttrande över betänkandet Straffbarhetsåldern (SOU 2025:11)

Inledning

Tingsrätten har gått igenom förslagen i betänkandet utifrån de utgångspunkter som tingsrätten har att beakta, och vill inledningsvis framhålla följande.

I närtid har tingsrätten yttrat sig över ett flertal utredningar på straffrättens område som berör unga lagöverträdare. Tingsrätten har i samband med detta framhållit att det förhållandet att det har genomförts utredningar på området som nu bereds i Regeringskansliet och att det pågår utredningar som ännu inte har redovisats medför svårigheter att ta ställning till hur olika förslag förhåller sig till varandra. Exempelvis pågår fortfarande Straffreformutredningen, som bland annat har i uppdrag att föreslå skärpningar av straffskalorna, vilket kommer att påverka nu aktuellt förslag om sänkt straffbarhetsålder som knyter an till minimistraff.

Tingsrätten övergår nu till att lämna synpunkter på utredningens förslag i betänkandet. De förslag eller överväganden som inte särskilt behandlats nedan har tingsrätten inte någon erinran mot.

Straffbarhetsåldern

Tingsrätten instämmer i att den pågående samhällsutvecklingen, med unga personer som begår allvarliga brott, är oroväckande. Som inledningsvis anmärkts pågår emellertid flera reformer på det straffrättsliga och sociala området, som syftar till att vända den pågående utvecklingen. Tingsrätten anser att effekterna av dessa reformer bör inväntas innan en så ingripande åtgärd som sänkt straffbarhetsålder genomförs.

Utredningens förslag om en sänkt straffbarhetsålder för brott med ett minimistraff om fyra års fängelse samt försök, förberedelse och stämpling till sådana brott är enligt tingsrätten inte förutsebar och förknippad med såväl tillämpningsproblem som rättssäkerhetsbrister. I detta avseende vill tingsrätten framför allt framhålla följande. Förslagen innebär att det kommer att vara svårt för, i synnerhet barn, att förstå vilka gärningar som kan leda till straffrättsligt ansvar och inte. Vidare bygger en modell som den föreslagna på att det många gånger är rubriceringen av en gärning som är det avgörande för om straffrättsligt ansvar aktualiseras. Frågor om rubricering är sällan enkla och det är vanligt förekommande att åklagare och domstol gör olika bedömningar i sådana frågor. En sådan ordning medför därmed en påtaglig risk för exempelvis felaktiga frihetsberövanden, eftersom

rubriceringen av en gärning på häktningsstadiet ofta kan komma att ändras i ett senare skede. Bedömningen av hur en gärning rubriceras kan också komma att ändras under utredningens gång och även under huvudförhandlingen.

Vidare medför en modell som den föreslagna, där ett åtal ska ogillas om gärningen på grund nedrubricering inte faller inom den sänkta straffbarhetsålderns tillämpningsområde, att den tilltalade inte har möjlighet att överklaga domen i vilken det konstaterats att denne gjort sig skyldig till en gärning med annan rubricering. Det är enligt tingsrätten problematiskt ur rättssäkerhetssynpunkt. Det kan även ifrågasättas om utformningen av regleringen, innebärande att försök, förberedelse och stämpling till brott med ett minimistraff om fyra års fängelse omfattas av den sänkta straffbarhetsåldern är en tillfredsställande ordning. Sådana brott kan många gånger ha ett avsevärt lägre straffvärde än brott med minimistraff om två eller tre års fängelse och som därmed faller utanför tillämpningsområdet.

Sammantaget anser tingsrätten att det förslag som utredningen lagt fram är förenat med sådana tillämpningsproblem och brister ur rättssäkerhetssynpunkt att tingsrätten avstyrker förslaget. Möjligheten att införa en generellt sänkt straffbarhetsålder eller en särskild åtalsprövningsregel har utredningen själv med tungt vägande argument valt att inte lägga fram.

För det fall förslaget införs ställer sig tingsrätten tveksam till den föreslagna övergångsbestämmelsen med hänsyn till att Högsta domstolen i rättsfallet NJA 2001 s. 409 har uttalat att det i praktiken inte bör förekomma andra undantag från den lindrigaste lagens princip än den som uttryckligen framgår av 5 § andra stycket lag (1964:163) om införande av brottsbalken.

Verkställighet efter beslut om undanröjande

Tingsrätten konstaterar att det inte är tillfredsställande att den nuvarande ordningen innebär att det vid undanröjande av ungdomsövervakning inte är möjligt att till fullo beakta vad som verkställts av påföljden. De tänkbara lösningar som diskuteras är emellertid, som utredningen konstaterat, förknippade med andra problem. Mot den bakgrunden instämmer tingsrätten i utredningens slutsats om att det för närvarande inte finns skäl att ändra den nuvarande regleringen.

Straffmaximum för unga lagöverträdare

Tingsrätten avstyrker förslaget om ett ändrat straffmaximum. De skäl som utredningen fört fram är inte tillräckligt övertygande.

Andra författningsändringar

De flesta ändringar som föreslås i andra författningar är en följd av den föreslagna ändringen om sänkt straffbarhetsålder. För det fall en sänkt straffbarhetsålder införs har tingsrätten inga synpunkter på de föreslagna följdändringarna. Tingsrätten har inte heller någon erinran i fråga om övriga förslag som lagts fram i denna del.

Detta yttrande har beslutats av lagmannen Johan Sjöö efter föredragning av tingsfiskalerna Sofia Köllerstedt och Linnea Thimansson. I handläggningen har även chefsrådmännen Anna Täcklind och Ylva Teurneau, tf. chefsrådmannen Erik Noltorp samt administrativa assessorn Lina Molin deltagit.

Johan Sjöö

Sofia Köllerstedt

Linnea Thimansson